

**ПРИРОДА ЯК ДЖЕРЕЛО МІФОЛОГІЧНИХ СИМВОЛІВ У ПОВІСТІ
М. КОЦЮБИНСЬКОГО «ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ»**

Оксана КУШНІР

*кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри журналістики
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
вул. Кривоноса 2, 46027 Тернопіль, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-3201-5285>
oksanakush8@gmail.com*

У статті наголошено актуальність осмислення символічної риторики модерністичних письменницьких візій на рубежі XIX і XX століть у контексті сучасних трансформацій світобачення, пошуку нових ідейно-естетичних орієнтирів, спрямованих на збереження традиційної світоглядної парадигми, формування національної ідентичності в межах світового культурного розвитку.

Обґрунтовано значення природи для українського національного буття, звернення українських модерністів до світу природи як вмістилища живої й божественної сили в уявленнях українців. З'ясовано, що повість М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» являє собою модерний міф природного, гармонійного універсалу, де панують культ краси і почуття. Тільки в оточенні мальовничої і таємничої природи Іван і Марічка відкривають глибину свого духовного життя, розвивають власне індивідуальне начало, що найповніше виявляється через любов і творчість.

Світ фантастичних вірувань визначають усе життя горян. В усій своїй язичницькій повноті природа стала першим і єдиним учителем Іванка. На гірських кичерах зародилося його кохання до Марічки, яке благословила водна стихія. Але саме вода, амбівалентна за своєю природою, принесла

74 Studia methodologica, ISSN 2304-1222, No. 53. 2022

смерть Марічці, поглинаючи її у вир холоду й темряви. Серед мальовничих гірських краєвидів Іванко наповнює свою тонку чутливу душу музикою, коханням, збираючи Маріччині співаночки по лісистих пагорбах.

Повноту зв'язків людини і природи простежено через систему міфоруитуальних дій, обрядів та ворожінь, базованих на побожному ставленні до сил природи (видобування «живого вогню» – живого прообразу бога Сонця). Розуміння цілісної світобудови, де співіснують природне, людське та божественне формувало сакральну-магічну атмосферу життя гуцулів, які за допомогою замовлянь та ворожінь ставали творцями власного буття.

Виокремлені та проаналізовані ключові природні символи води, вогню, гір, лісу, землі, неба тощо, образи української демонології, система міфоруитуальних дій та ворожінь, звичаїв та забобонів гуцулів дав можливість осмислити міфопоетичну символіку М. Коцюбинського, визначити й усвідомити національну самобутність на фоні загальносвітового культурно-міфологічного контексту.

Ключові слова: вогонь, вода, гори, міф, модернізм, образ, ритуал, символіка, сонце.

NATURE AS A SOURCE OF MYTHOLOGICAL SYMBOLS IN THE STORY OF M. KOTSYUBYNSKYI “SHADOWS OF FORGOTTEN ANCESTORS”

Oksana KUSHNIR

*PhD of Science in Social Communications,
Associate Professor of the Department of Journalism
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
2 Maksyma Kryvonosa str., 46027 Ternopil, Ukraine
ORCID ID 0000-0003-3201-5285
oksanakush8@gmail.com*

The article emphasizes the relevance of understanding the symbolic rhetoric of modernist literary visions at the turn of the 19th and 20th centuries in the

context of modern worldview transformations, the search for new ideological and aesthetic guidelines aimed at preserving the traditional worldview paradigm, the formation of national identity within the limits of world cultural development.

The importance of nature for the Ukrainian national existence, the appeal of Ukrainian modernists to the natural world as a place of living and divine power in the ideas of Ukrainians is substantiated. It was found that the M. Kotsyubynskyi's story "Shadows of Forgotten Ancestors" is a modern myth of a natural, harmonious universe, where the cult of beauty and feelings reign. Only surrounded by picturesque and mysterious nature, Ivan and Marichka discover the depth of their spiritual life, develop their own individual principle, which is most fully revealed through love and creativity.

The world of fantastic beliefs defines the whole life of the mountain people. In all its pagan fullness, nature became Ivan's first and only teacher. His love for Marichka, blessed by the water element, was born in the mountains. But it was the water, ambivalent by its nature, that caused Marichka's death, absorbing her into a vortex of cold and darkness. Among the picturesque mountain landscapes, Ivanko fills his delicate, sensitive soul with music and love, collecting Marichka's songs on the wooded hills.

The completeness of the connections between man and nature is traced through a system of mytho-ritual actions, rites and fortune-telling, based on a pious attitude to the forces of nature (extraction of "living fire" – a living image of the Sun god). The understanding of a complete universe, where the natural, human and divine coexist, formed the sacral-magical atmosphere of the life of the Hutsuls, who, with the help of incantations and fortune-telling, became the creators of their own existence.

Singled out and analyzed key natural symbols of water, fire, mountains, forest, earth, sky, etc., images of Ukrainian demonology, the system of mytho-ritual actions and fortune-telling, customs and superstitions of the Hutsuls gave an opportunity to understand the mythopoetic symbolism of M. Kotsyubynskyi, to

define and realize the national identity on the background of the global cultural and mythological context.

Key words: fire, water, mountains, myth, modernism, image, ritual, symbolism, sun.

Постановка проблеми. Порубіжні культурні, ідеологічні та духовні процеси прицільно повторюють тенденції минулого в осмисленні кризових явищ культури. В умовах суспільних випробувань особливо актуальними є дослідження кардинальних змін парадигми світобачення, естетичних орієнтирів, пріоритетних моделей творчості, що вплинули на подальший розвиток усієї національної культури, зокрема й літератури. Благодатний матеріал для аналізу дає українська проза рубежу XIX–XX століть – явище складне й неоднозначне, що розвивалося в річищі найновіших загальноєвропейських естетичних та філософських віянь.

Новітні культурні тенденції, відкриття у сфері психології та естетики позначилися на творчості М. Коцюбинського – одного з ранніх українських модерністів. Його повість «Тіні забутих предків» являє собою модерний міф природного, гармонійного універсаму, де панують культ краси і культ почуття. Тільки в оточенні мальовничої і таємничої природи Іван і Марічка відкривають глибину свого духовного життя, розвивають власне індивідуальне начало, що найповніше виявляється через любов і творчість. У міфо-ритуальній символіці М. Коцюбинського заковані сутнісні універсальні прояви людського буття з його тугою за вічним, справжнім, неперебутнім та орієнтацією на відтворення архетипів загальнолюдського й етнічного підсвідомого, що разом формували явище неоміфологізму.

Глибокий аналіз людської душі, втілений у «живі образи» у М. Коцюбинського, високо поцінювали М. Грушевський [4], В. Леонтович [8], Л. Старицька-Черняхівська [10]. «Глубина проникнення в темні сховки людського життя, в скриті ходи людської мислі, – писав М. Грушевський, – у покійного (М. Коцюбинського – О.К.) була незвичайна. Ті несвідомі глибини

людського існування, на котрих непомітно для самого чоловіка опираються свідоміші акти і прояви того життя взагалі, притягали особливу увагу покійного, і в їх аналізі він показував себе незвичайно сильним психологом» [4, с. 197]. Звернення М. Коцюбинського до естетичного потенціалу символу, заякореного у міфо-ритуальні традиції, досліджували Н. Білоцерківець [2], М. Кіяновська [6], А. Градовський [3], Т. Саяпіна [9].

Актуальність даної розвідки зумовлена особливістю перебігу сучасних суспільно-політичних, ідеологічних та культурних процесів, які спонукають осмислювати подібні порубіжні спроби пошуку сенсу буття, вольових інтенцій до життя у складних реаліях. Потреба усвідомлювати власну національну ідентичність сьогодні для українців постала особливо гостро. Новітнє українське письменство творитиме місткий, глибинний символічний дискурс, який відсилатиме читачів до певної реальності, базуючись на архетипних витоках рідної та світової культури, а також до загальнолюдської світоглядної парадигми.

Мета статті – виявлення та інтерпретація природніх символів у повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків», з'ясувати значення природи для українського національного буття, розкрити особливості її змалювання як вмістилища живої й божественної сили в уявленнях українців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Антипозитивістичний злам зумовив появу модерної свідомості, речниками якої були Ф. Ніцше, А. Бергсон, А. Шопенгауер, В. Дільтей, З. Фройд, К.-Г. Юнг, П. Верлен, Ш. Бодлер тощо. Їхні погляди у сфері філософії, психології та мистецтва започаткували новий стиль мислення в естетико-літературних концепціях початку ХХ віку, спонукали письменників творити за законами краси й художньої довершеності. Символіка їхніх образів відсилала до чогось глибшого і важливішого, апелювала до вічного, загальнолюдського, універсального, а отже, сягала своїм корінням міфологічних структур.

Загальнокультурний інтерес до міфу у минулому порубіжжі століть породив тенденцію до авторської міфотворчості. Візійно-міфологічне

словесне мистецтво того часу своєю символічною образністю апелює до матрично-архетипних проявів людського буття. Водночас кожен митець для відтворення свого художнього світу в тій чи іншій мірі черпає міфопоетичні образи у надрах рідної культури. Це допомагає визначити й усвідомити національну самобутність на фоні загальносвітового культурно-міфологічного контексту.

Джерелом міфологічних уявлень кожного народу виступає природа, яка в усій своїй розмаїтості визначає його своєрідність, характер. С. Андрусів писала: «Найголовніше, що формує ... специфіку національної моделі світу, – природа, ґрунт, на який «висіяв» цей чи інший народ Бог, на якому він народився і зріс» [1, с. 204].

Визначальною складовою українського національного характеру є українська природа, зокрема, гори. Таємничий, казковий світ Карпат немовби відокремлений і живе за власними, подекуди ще й досі архаїчними, законами.

Гуцульський край породив незрівнянне художнє плетиво забобонів, ритуалів, звичаїв – повість М. Коцюбинського «Тіні забутих предків». Вона стала перлиною української літератури, яка пропонує читачам заглибитись у чарівний світ величезної й таємничої природи Карпат, допомагає збагнути своєрідний характер гуцулів – цього оригінального етносу з багатою фантазією, що створив безліч казок, зберіг перекази та легенди, витворив цілий світ символів, які допомагають жити у вічній гармонії з природою.

У листі до М. Горького від 29 липня 1911 року автор писав: «Гуцули – надзвичайно оригінальний народ, з багатою фантазією, зі своєрідною психікою. Глибокий язичник, гуцул ціле своє життя, до смерті, проводить у боротьбі зі злими духами, що заселяють ліси, гори і води» [7, Т. 3. с. 344]. Письменник точно вловив специфіку міфологічної свідомості жителів гір, у якій гармонійно співіснують світ реальний, фізичний та світ потойбічний, ірреальний. Таку єдність зумовлюють самі гори, що є своєрідним містком між небом і землею. Тому М. Коцюбинський і вбачав джерела міфологічних уявлень гуцулів в особливостях гірської природи і способу життя серед неї.

Вже з перших днів свого народження малий Іванко потрапляє у світ фантастичних вірувань, які, немов тіні далеких предків, визначають порядок життя горян. За «глибокий, старече розумний погляд мати називала його обмінником» і пояснювала це недотриманням ритуалу під час пологів: «Не «сокотилася» баба при злогах, не обкурила десь хати, не засвітила свічки – і хитра бісиця встигла обміняти її дитину на своє бісеня» [7, Т. 3, с. 135].

Природа в усій своїй язичницькій повноті стає першим і єдиним учителем Іванка. Вона, як казка, «таємнича, цікава і страшна», тому знання її теж незвичні. У сім років хлопчик уже знав, «що на світі панує нечиста сила, що арідник (злий дух) править усім; що в лісах повно лісовиків, які пасуть там маржинку і оленів, зайців і серн; що там блукає великий чугайстр, який зараз просить стрічного в танець та роздирає нявки; що живе в лісі голос сокири. Вище по безводних далеких недеях, нявки розводять свої безконечні танки, а по скелях ховається щезник» [7, Т. 3, с. 136]. Казка не зникає з його дорослого життя, по-новому оживає вона в повір'ях і обрядах, у побожному ставленні до сил природи, у почуттях і творчості. Саме через гру щезника голоси природи передають Іванкові ту «чудну пісню», яка стане мелодією його душі й відкриє йому таємниці життя.

Міфічні образи (мольфар, нявка, арідник, щезник, чугайстр) – це фантастичні істоти, наділені людськими властивостями, які можуть впливати на живу й неживу природу. Вони формують фантастично-міфологічне тло, на якому розгортається вічне й ідеальне кохання. Стосунки на лоні таємничих і захоплюючих Карпат увиразнюють глибинну основу характерів головних героїв як частини природного середовища, оскільки чистота їхніх душ відповідала чистоті гірських джерел і непоборній силі живодайного вогню.

Іван і Марічка – діти гір. Тому закономірно, що їхнє кохання зародилося на гірських кичерах. Дитячі забави малих пастушків, що так нагадують історію античних Дафніса та Хлої, переростають у глибокі почуття, які благословила водна стихія.

За давніми дохристиянськими уявленнями, вода – символ початку і кінця всього суцього на Землі, втілювала життєдайне жіноче начало, родючі сили природи, кохання. Здавна люди вірили у її здатність сприяти одруженню, паруванню, створенню нового життя. Тому любов героїв М. Коцюбинського, омита у гірському потоці, мов у купелі, була чиста й ніжна. У повісті вода згадується 113 разів. У першу зустріч, коли персонажі ще були дітьми, Іван кинув у воду стрічки Марічки, потім, підлітками, вони пасли біля води свої вівці й купалися в холодному озері.

Проте у давній слов'янській міфології вода виступала холодною, бездушною стихією, що наповнював світ ще до створення землі й неба. Вона і є рубежем між життям і смертю. Тому саме вода, амбівалентна за своєю природою, приносить смерть Марічці, поглинаючи її у вир холоду й темряви.

З такою інтерпретацією символу води пов'язані вірування про річку, море, як шлях на той світ. Вони позначились на стародавньому обряді поховання. У М. Коцюбинського, наприклад, на груди померлого Івана люди кладуть гроші – «на перевіз душі» [7, Т. 3, с. 180].

Іван Палійчук, як частина природи, відчуває повноту свого існування лише серед мальовничих гірських краєвидів. Тому саме в гірських лісах він знаходить розраду після смерті Марічки: «Блукав по лісі, поміж камінням, в заломах, як ведмідь, що зализує рани, і навіть голод не міг прогнати його в село. Знаходив ожини, гоґози, пив воду з потоків і тим живився. [...] Шість літ не було чутки про нього, на сьомий раптом з'явився. Худий, зчорнілий, багато старший од своїх літ, але спокійний...» [7, Т. 3, с. 161].

Повноту зв'язків людини і природи М. Коцюбинський найяскравіше відтворив через систему міфо-ритуальних дій та ворожінь. Найперше – це архаїчний ритуал видобування «живого вогню», свідком якого став Іван на полонині. У світовій символіці образ вогню є символом духовної енергії, перетворення і переродження, а також одвічної вівчарської праці. Вогонь, добутий тертям однієї деревини об іншу, називали «живий», «цар-вогонь», «лікувальний», «святий», «Божий». Він вважався особливо лікувальним,

81 Studia methodologica, ISSN 2304-1222, No. 53. 2022

оберегом; символізував очищення від скверни, зла. Давній обряд видобування «живого вогню» сягає своїм корінням язичницьких культів бога Сонця. В ту пору Сонце трактувалося як небесний вогонь, а багаття – його земний прообраз. Отже, Вогонь – такий же святий, як і Сонце. Полонинський вогонь сам народжується й засинає, неначе бог. Тому його потрібно шанувати, адже він боронить овець і пастухів від усього лихого. Священний ритуал здійснює ватаг – полонинський газда, що зображується як давній жрець, бог вогню. «Високий ватаг, наче дух полонини, обходить з вогнем стоїще. Обличчя в нього поважне, як у жерця, ноги ступають твердо й широко, а дим з головешки фурка за ним крилатим змієм». Він серцем чує «хід полонинський», як «котиться в гору, на поклик весни, жива хвиля худібки і під ногами її радо зітхає земля. Він чує далеке дихання отари…» [7, Т. 3, с. 148–149].

На справжнє магічне дійство перетворюється процес вироблення овечого сиру-будзу, який «родиться» в зеленій купелі сироватки, коли вогонь «ледве диха, і навіть дим соромливо тікає в вікно» [7, Т. 3, с. 154].

«Живий вогонь» оберігає людину та все її газдівство і в долині. Так, бабка-повитуха мала засвітити свічку при народженні Іванка. Запалену свічку кладуть йому в руки після смерті. Біля хати померлого люди розводять багаття, яке має зігріти його душу. Палагна палила ватру поміж худобою, «аби вона була світуча, красна, як боже світло, аби до неї не мав приступу злий» [7, Т. 3, с. 165].

За народними уявленнями, захисну дію мають також символи вогню – хрест, сіль, часник, віск, вуглина та червоний колір, як колір вогню й сонця, що сходить. От і Марічка носила за поясом, на голому тілі часник, щоб не завагітніти.

В горах, споглядаючи навколо, Іван роздумує про світ, що уявляється йому як єдина цілісність, зі спільними законами. Тому небо для нього бачиться як «полонина небесна, де випасаються зорі, як білі овечки. Чи ще

щось є в світі, oprіч сих двох полонин? Одна послалась долом, друга горою, а між ними, як дрібна цятка, чорніє пастух» [7, Т. 3, с. 158–159].

Таке розуміння світу зумовлювало співіснування в ньому живої (людської й природної) та божественної сили. Поряд із людьми живуть нявки, лісовики, добрі та злі духи лісу й полонини (чугайстр, щезник, арідник). Гуцульська легенда про створення світу ґрунтується на ідеї змагання добра і зла, втіленого в образах бога й арідника: «Бог все знав на світі, лише нічого не вмів зробити. А арідник мав силу до всього. [...] А бог лиш крав та давав людям» [7, Т. 3, с. 157–158]. Горяни цю легенду шанували, про що свідчить опис свят-вечора. Перед тим, як сісти за стіл, Іван «ніс тайну вечерю худобі. [...] Ще годилось закликать ... усі ворожі сили, перед якими берігся ціле життя». Він «кликав на тайну вечерю до себе всіх чорнокнижників, мольфарів, планетників, всяких вовків лісових та ведмедів» [7, Т. 3, с. 164]. Така сакральна-магічна атмосфера перетворювала людину на творця власного буття. За допомогою численних замовлянь та ворожінь вона могла вплинути на природу, прикликати чи відвернути біду. Не випадково поруч живуть і нявки, і чугайстер – волохатий лісовий чоловік, і градівник Юра, який відвертає грозові хмари і відьма Хима, що не раз робила шкоду Івановій худобі. Демонологія в повісті – це світосприймання гуцула. Найбільш повно магічне світовідчуття в повісті виявляється в образі Юри, що «був як бог, знаючий і сильний, той градівник і мольфар» [7, Т. 3, с. 162]. «Од його слова гинула зразу худоба, сохла й чорніла, як дим, людина, він міг наслати смерть і життя, розігнать хмару і сперти град, вогнем чорного ока спопелить ворогів і запалити в жіночому серці кохання. Він був земним богом, той Юра, що хтів Палагни, що простягав до неї руки, в яких тримає світові сили» [7, Т. 3, с. 168]. Яскравим підтвердженням є сцена архаїчного ритуалу відвернення ним бурі та змовляння його і Палагни про загибель Івана. Він же, як істинно архаїчна душа, вірить, що причина близької смерті в долі, в чарах, у ворожих силах і, можливо, тому й гине.

М. Коцюбинський сюжетно обіграв важливу у світовій міфології міфологему «світового дерева», яке є прообразом людського існування. Це дерево об'єднує життя з потойбіччям, виступаючи єдиним стрижнем усієї світобудови. Воно має три поверхи – нижній, середній і верхній, якими ніби рухається життя Івана. Кохаючи Марічку, хлопець весь час живе серед зелених дерев, насолоджується красою природи і свої почуття виливає у гру на флюярі. Одружившись з Палагною, він ніби припадає до землі – середнього рівня – його приземляють буденні клопоти, вичерпуючи тонкощі душі. А смерть Марічки вибиває з-під Івана опору, закликаний нявками до лісу він опиняється в потойбіччі, відтепер бачить у ньому тільки мертві дерева, попереду нього тільки прірви.

Загибель Івана, як і його життя в цілому, є близьким до концепції О. Кобилянської про гармонійний розвиток людини «з прекрасною душею». Лише вільна людина, не обмежена суспільними нормами і водночас органічно злита з чистим світом незайманої природи, здатна вповні розкрити свій індивідуальний потенціал і жити повноцінним, природно-духовним життям. Його прагнули горді, вольові та пристрасні гуцули, які попри прозаїчні будні зі щоденними хаотичними клопотами і турботами шукали у людських відносинах гармонію і красу, поринаючи у стихію природи. Герої М. Коцюбинського виразно вписуються у загальноєвропейську парадигму модерних характерів, які шукають для себе іншої реальності, котра рятує їх від банального і дріб'язкового оточення. «Вони з грубою дійсністю дати ради собі не можуть, – писав М. Євшан. – Красотою своїх душ вони злоби дня побороти не можуть – поміж ними і життям стає прірва. Вони жити можуть тільки самі, вдосконалюючи себе внутрішньо, працюючи постійно над збагаченням свого духа» [5, с. 204]. Молоді горці суголосні внутрішньому голосу своєї душі і прагнуть до висот почуття, краси, добра. Вони уособлюють усе глибинне таїнство природи в її чарівності, розмаїтості і водночас стихійності, незвіданості, що в комплексі формує модерну особистість із унікальним національним колоритом.

Висновки. Повість М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» всуціль пересипана природними образами: таємничими, різнобарвними, як і сама природа. Здавна вона була багатою скарбницею художньої образності. Природні явища, проєктовані через ритуал, включаються у систему суспільних феноменів і стають універсальними символами, міфологічними формами. Українське модерністичне мистецтво, що передбачало реміфологізацію традиційних культурних пластів нації, безумовно, включало переосмислення природної символіки. М. Коцюбинський, відтворивши у своїй повісті цілу систему ритуальних дій гуцулів, показав важливість природного середовища для становлення й повноцінного існування модерного суб'єкта, а міфологічних пластів національної культури – для нової філософської парадигми й потреб медерністичної свідомості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрусів С. Модус національної ідентичності. Львівський текст 30-х років ХХ ст. Тернопіль : Джура, 2000. 240 с.
2. Білоцерківець Н. Тіні забутих предків (Любов і смерть у Михайла Коцюбинського). *Сучасність*. 1994. № 1. С. 76–82.
3. Градовський А.В. Під знаком Ероса і Танатоса. Кнут Гамсу «Пан» і Михайло Коцюбинський «Тіні забутих предків». *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 1998. № 1. С. 31–34.
4. Грушевський М. Сумний Великдень. *Літературно-науковий вістник*. 1913. Кн. 5. С. 194–198.
5. Євшан М. Критика. Літературознавство. Естетика / Упор. Н. Шумило. К. : Основи, 1998. 658 с.
6. Кіяновська М. Засоби міфологізації персонажів у повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків». *Молода нація*. К. : Смолоским, 1996. С. 113–120.
7. Коцюбинський М.М. Твори : у 3 томах. Київ : Дніпро, 1979.

8. Леонтович В. Естетизм М. Коцюбинського. *Літературно-науковий вістник*. 1913. Кн. 5. С. 204–219.
9. Саяпіна Т.В. Міфопоетика творчості М.М. Коцюбинського : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Запоріжжя, 2000. 20 с.
10. Старицька-Черняхівська Л. Елементи творчості М. Коцюбинського. *Літературно-науковий вістник*. 1913. Кн. 5. С. 199–203.

REFERENCES

- Andrusiv, S. (2000). *Modus natsionalnoi identychnosti. Lvivskyi tekst 30-kh rokiv XX st.* [Mode of national identity. Lviv text of the 30-s of the XX century]. Ternopil: Dzhura.
- Bilotserkivets, N. (1994). *Tini zabutykh predkiv (Liubov i smert u Mykhaila Kotsiubynskoho)* [Shadows of Forgotten Ancestors (Love and Death in Mykhailo Kotsiubynskyi)]. *Suchasnist'*, 1, 76-82.
- Hradovskyi, A. (1998). *Pid znakom Erosa i Tanatosa. Knut Hamsun «Pan» i Mykhailo Kotsiubynskyi «Tini zabutykh predkiv»* [Under the sign of Eros and Thanatos. Knut Gamsun «Pan» and Mykhailo Kotsyubynskyi «Shadows of Forgotten Ancestors»]. *Zarubizhna literatura v navchalnykh zakladakh*, 1, 31-34.
- Hrushevskyi, M. (1913). *Sumnyi Velykden* [Sad Easter]. *Literaturno-naukovyi vistnyk*, 5, 194-198.
- Kiiianovska, M. (1996). *Zasoby mifolohizatsii personazhiv u povisti M. Kotsiubynskoho «Tini zabutykh predkiv»* [Means of mythologizing characters in M. Kotsyubynsky's story «Shadows of Forgotten Ancestors»]. In O. Protsenko (Ed.) *Moloda natsiia* [A young nation] (pp. 113-120). Kyiv: Smoloskym.
- Kotsiubynskyi, M. (1979). *Tvory: u 3 tomakh* [Writings: in 3 volumes]. Kyiv: Dnipro.
- Leontovych, V. (1913). *Estetyzm M. Kotsiubynskoho* [Aestheticism of M. Kotsyubynskyi]. *Literaturno-naukovyi vistnyk*, 5, 204-219.

Saiapina, T. (2000). Mifopoetyka tvorchoosti M. M. Kotsiubynskoho: avtoref. dys. kand. filol. nauk. [Mythopoetics of the work of M. M. Kotsyubynskyi: abstract of the dissertation of the candidate of philological sciences]. Zaporizhzhia.

Sarytska-Cherniakhivska, L. (1913). Elementy tvorchoosti M. Kotsiubynskoho [Elements of creativity of M. Kotsyubynskyi]. *Literaturno-naukovyi vistnyk*, 5, 199-203.

Yevshan, M. (1998). *Krytyka. Literaturoznavstvo. Estetyka* [Criticism. Literary studies. Aesthetics]. Kyiv: Osnovy.

Andrusiv S. Mode of national identity. Lviv text of the 30s of the XXth century. Ternopil: Dzura, 2000. 240 p.

Bilotserkivets N. Shadows of Forgotten Ancestors (Love and Death in Mykhailo Kotsiubynskyi's works). *Suchasnist*. 1994. No. 1. P. 76-82.

Gradovsky A.V. Under the sign of Eros and Thanatos. Knut Gamsun "Pan" and Mykhailo Kotsyubynskyi "Shadows of Forgotten Ancestors". *Foreign literature in educational institutions*. 1998. No. 1. P. 31-34.

Hrushevskyi M. Sad Easter. *Literaturno-naukovyi visnyk*. 1913. Book 5. P. 194-198.

Kiyanovska M. Means of mythologizing characters in M. Kotsyubynsky's story "Shadows of Forgotten Ancestors". *Moloda natsia*. K. : Smoloskyp, 1996. P. 113-120.

Kotsyubynskyi M.M. Works: in 3 volumes. Kyiv: Dnipro, 1979.

Leontovych V. Aestheticism of M. Kotsyubynskyi. *Literaturno-naukovyi visnyk*. 1913. Book 5. P. 204-219.

Sayapina T.V. Mythopoetics of the work of M.M. Kotsyubynsky: avtoref. thesis ... candidate philol. of science Zaporizhzhia, 2000. 20 p.

Sarytska-Chernyakhivska L. Elements of creativity of M. Kotsyubynskyi. *Literaturno-naukovyi visnyk*. 1913. Book 5. P. 199-203.

Yevshan M. Criticism. Literary studies. Aesthetics / Ref. N. Shumylo. K.: Osnovy, 1998. 658 p.